

הבחירות בפקיסטן

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by

עיקרי הדברים

- הבחירות בפקיסטן הסתיימו ללא הכרעה ברורה למרות מאמצי הממסד הביטחוני להשפיע על התוצאות.
- עד סוף החודש צפויה לקום ממשלת קואליציה בפקיסטן, עם סיכוי גבוה שזו תהיה קואליציה בראשות PMLN של האחים שריף, שזוכה לתמיכת הצבא.
- הממשלה החדשה והצבא יצטרפו לעבוד יחד כדי להתמודד עם שורה של אתגרים מורכבים בכלכלה ובביטחון.
- לבחירות בפקיסטן אין השפעה ישירה על מדינת ישראל, ואין צורך בהתייחסות רשמית לכך.
- ככל שהמנגנונים לשמירה על בטיחות וביטחון יכולות הגרעין של פקיסטן נשארים במקומם, ונמנעת זליגה והפצה של יכולות אלה למזרח התיכון, כולל למדינות ערב הפרגמטיות, כך האינטרס הישראלי נשמר.
- בקשר לאפשרות של התקרבות מדינית בין פקיסטן לבין ישראל, יש לציין כי אין תנאים מתאימים לכך כעת, ויש להיזהר מצעדים בכיוון שעלולים לסכן את שיתוף הפעולה ההדוק עם הודו.

הבחירות בפקיסטן

הבחירות הפרלמנטריות שהתקיימו בפקיסטן ב-8 בפברואר היו הצגה בבימוי הממסד הביטחוני במדינה, שנועדה להבטיח ממשלה צייתנית שתתמקד בסוגיות כלכליות-אזרחיות ולא תערער את הסטטוס קוו בסוגיות מדיניות וביטחוניות, תוך הרחקת תומכי אימראן חאן מהמערכת הפוליטית. למרבה ההפתעה, ההצגה לא התנהלה לפי התסריט שקבע הממסד הביטחוני.

יוזכר כי אימראן חאן, שכיהן כראש ממשלה בשנים 2018-2022, הודח בהצבעת אי אמון באפריל 2022, והושם במעצר באוגוסט 2023. שני המהלכים האלו הובילו למשבר פוליטי חמור, אלימות רבה, ומחאות עממיות של תומכי חאן נגד הצבא שהתקיימו לעיתים תכופות בשנתיים האחרונות, כולל במהלך הבחירות. לקראת הבחירות הנוכחיות אסר הצבא על מפלגת ה-PTI של חאן לקיים עצרות וקמפיינים פוליטיים, חסם את אתר המפלגה ומנע גישה לאינטרנט כדי להקשות על מצביעים להבין היכן הם צריכים להצביע. על פי טענות רבות, זייפו גורמים בממסד הביטחוני את התוצאות בנקודות הצבעה רבות נגד מועמדים המזוהים עם חאן.

להפתעת הצבא הבחירות הסתיימו ללא הכרעה ברורה, כאשר אף מפלגה לא הצליחה להשיג רוב של 134 מושבים מתוך אלה שעמדו לבחירה בפרלמנט (נדרש סה"כ רוב של 169 יחד עם מושבים

משוריינים). ועדת הבחירות המרכזית פרסמה את התוצאות 60 שעות אחרי סיום ההצבעה, מה שהעלה תהיות נוספות לגבי מהימנות הבחירות. ארה"ב, בריטניה והאיחוד האירופי קראו לבדוק את הפרות בבחירות בפקיסטן. בית המשפט בפקיסטן דן בעתירות אחדות שהוגשו על ידי מועמדים עצמאיים שהפסידו בטענה לזיופים במחוזות הבחירה שלהם.

תוצאות הבחירות

- **מפלגת PPP** מפלגת מרכז-שמאל בראשות Bilawal Bhutto Zardari, הבן של ראש ממשלת פקיסטן לשעבר בנזיר בהוטו שנרצחה ב-2007, ונשיא פקיסטן לשעבר עלי זרדארי. המפלגה זכתה ב-54 מושבים.
 - **מפלגת PMLN** מפלגת ימין-מרכז הנאמנה לצבא. יו"ר המפלגה, Shebaz Sharif, כיהן כראש הממשלה לאחר הדחתו של חאן, ופינה את כיסאו לקראת הבחירות לטובת ממשלה זמנית לתקופת הבחירות. מועמד המפלגה בבחירות היה Nawaz Sharif, אחיו הגדול של שבאז, שחזר מגלות בלונדון בהסכמת הצבא, וזכה ב-75 מושבים באופן רשמי מפלגתו הינה הגדולה ביותר בפרלמנט.
 - **מפלגת PTI** מועמדים שמזוהים עם המפלגה של אימראן חאן זכו סה"כ ב-101 מושבים. הם רצו באופן עצמאי כיוון שוועדת הבחירות המרכזית אסרה עליהם לרוץ תחת הסמל של המפלגה. זוהי המפלגה היחידה שאינה קשורה לשושלת פוליטית ודוגלת בשבירת הסטטוס קוו עד כדי הצעה לפיקוח אזרחי/ממשלתי על הצבא.
- נראה כי תוצאות הבחירות מבטאות רצון של חלק גדול בציבור הפקיסטני בשינוי הסטטוס קוו והתנגדות לניסיון של הצבא למשוך בחוטים, הפעם באמצעות המועמד נוואז שריף. על פי החוקה, המועמדים השונים יצטרכו להרכיב ממשלה עד ה-29 בפברואר, כאשר ישנם כמה תרחישים אפשריים לכך:

1. הרכבת קואליציה בראשות שריף, יחד עם מפלגת ה-PPP של בהוטו זרדארי נראה כי זה התרחיש הסביר ביותר כיוון שהוא שומר על הסטטוס-קוו, וממשיך את שיתוף הפעולה בין המפלגות הללו לצורך הדחתו של חאן. ימים מספר לאחר ספירת הקולות כבר דווח על הסכמה לכאורה של שני ראשי המפלגות להקים קואליציה ביחד, אך צפוי מאבק עיקש על דמות ראש הממשלה. בצעד מעט מפתיע נוואז שריף הודיע כי מועמד המפלגה לעמוד בראשות הממשלה הוא דווקא אחיו הצעיר, שבאז. עם זאת, צריך לקחת בחשבון שמדובר במפלגות בעלות אידאולוגיות מנוגדות, שהדבק העיקרי שמחבר ביניהן הוא הסלידה מחאן, לכן גם קואליציה של שתי מפלגות אלה לא תבטיח יציבות בפקיסטן.
2. קואליציה בראשות כל המועמדים העצמאיים הנתמכים על ידי המפלגה של חאן; אם יבחרו לחבור למפלגה כזו או אחרת יהיו חייבים להודיע על כך בזמן הקרוב. אולם, כיוון שמדובר במועמדים עצמאיים הם מנועים מזכייה בנתח יחסי מתוך 70 המושבים

המשוריינים בפרלמנט ² 60 לנשים ו-10 ל-לא מוסלמים. כמו כן, כעצמאיים הם חופשיים לשנות את נאמנותם למפלגות אחרות.

3. PPP תדרוש את משימת הרכבת הממשלה כיוון ששאר המפלגות זקוקות לה במידה רבה.

4. המשך המשבר הפוליטי ללא הכרעה והקמת שלטון צבאי / ממשלה זמנית עד לפתרון המשבר.

האתגרים הניצבים בפני פקיסטן

בכל תרחיש, האתגרים הניצבים בפני הממשלה החדשה בפקיסטן הם אדירים, וידרשו ריכוז מאמץ בהתאוששות כלכלית, מבלי לערער את יסודות הסטטוס-קוו בסוגיות מדיניות ביטחוניות, כולל יחסי החוץ.

פקיסטן, כמו מדינות אחרות בדרום אסיה, נפגעה קשות במהלך התפשטות מגפת הקורונה, בעיקר בשנת 2020, בשל צמצום פעילות יצרנית, פגיעה בשרשראות אספקה, עליית מחירים וסגרים. למרות התאוששות מעודדת בשנתיים שלאחר מכן ² פקיסטן סיימה את 2021 עם 5.8% צמיחה, ואת 2022 עם 6.1% צמיחה ² שנת 2023 הסתיימה עם התכווצות הכלכלה ב-0.2%, ואינפלציה של כמעט 30%, בעיקר בשל פגיעה נוספת בשרשראות אספקה גלובליים נוכח הפלישה הרוסית לאוקראינה, וכן בשל הצפות קשות בקנה מידה היסטורי שפגעו בפקיסטן באוגוסט 2022.

בעקבות ההצפות, שנרשמו כאסון הטבע הקשה ביותר שפקד את פקיסטן, הן מבחינת אובדן חיי אדם והן בשל הנזק הכלכלי שנגרם בעקבותיו, הממשלה הכריזה על מצב חירום. ההצפות השפיעו באופן ישיר על 33 מיליון איש, רובם מהאוכלוסיות החלשות ביותר במדינה, מחציתם ילדים. ההצפות גרמו לזיהום מקורות המים והפצת מחלות והובילו 5.4 מיליון איש להסתמך על בארות מים. כמו כן, בפקיסטן 44% מהעניים מסתמכים על חקלאות, ובעקבות ההצפות התפוקה/התוצרת הייתה נמוכה מאוד. הנזק הכלכלי בעקבות אסון הטבע הוערך ב-30 מיליארד דולר לערך.

על מנת לזכות במקצת אוויר לנשימה, פקיסטן פעלה מול קרן המטבע העולמית כדי להשיג הלוואה נוספת, ובתחילת השנה קיבלה הלוואה בסך 700 מיליון דולר, כחלק מחבילת סיוע פיננסי גדולה יותר של 3 מיליארד דולר שאושרה כבר בשנת 2023. לצד זאת, ממשלת פקיסטן מתקשה לשלם את החובות וגובר החשש מפני הקשחת תנאים מצד מדינות לקבלת תשלום. למשל, סין שהשקיעה בפקיסטן 60 מיליארד דולר דרך ה-BRI (יוזמת החגורה והדרך הסינית), והעניקה הלוואות בסך 30 מיליארד דולר, אותתה כי היא מצפה לתשלום החוב בהקדם. מנגד, ארה"ב, שבמשך שנים תמכה בפקיסטן, סיפקה לפקיסטן בסך הכול סיוע של 200 מיליון דולר.

גם במישור הביטחוני צפויים אתגרים מורכבים. שנת 2023 הייתה אלימה במיוחד עם 645 תקריות אלימות שבהן נהרגו כאלף אנשים, כולל אנשי הצבא הפקיסטני. מדובר בעלייה של 70% במספר

התקריות. העלייה באלימות מתקשרת בראי הממסד הביטחוני גם לסוגיית ההגירה. בנובמבר 2023 נכנסה לתוקפה מדיניות הגירה חדשה שאפשרה גירושם של כל המהגרים חסרי התיעוד מהמדינה (יש כ-1.7 מיליון אפגנים ללא תעודות החיים בפקיסטן), בטענה לרדיקליזציה וטרור גוברים בקרב מהגרים אלה. עד כה גירש כבר הצבא כחצי מיליון, שלכאורה היו בקשר עם הטליבן הפקיסטני ועם המדינה האסלאמית בחוראסאן. לצד זאת, הממסד הביטחוני יצטרך לשקם את ערוצי ההידברות עם איראן בנוגע להמשך הפעילות נגד הבדלנים בחבל בלוצ'יסטן, הנמצאים הן באיראן והן בפקיסטן.

מבחינת יחסי החוץ, כל ממשלה שאינה מזוהה עם חאן תחתור לדיאלוג קרוב יותר עם שכנותיה, כולל עם הודו, ולהתקרב לארה"ב, על פני העמקת היחסים עם רוסיה וסין שחאן קידם בנמרצות. מבחינת הודו, יש הטוענים כי פקיסטן יציבה משרתת את הודו, כיוון שהדבר מאפשר את הכלתה. עם זאת, ישנם קולות בהודו שדווקא מעדיפים שלטון פקיסטני בראשות נאמני חאן, מכיוון שלטענתם הדבר ירחיק את פקיסטן מארה"ב, ויוסיף לפורר אותה מבפנים.

משמעויות לישראל

לבחירות בפקיסטן אין השפעה ישירה על מדינת ישראל, ואין צורך בהתייחסות רשמית לכך. ככל שישנם מנגנונים שמבטיחים את יציבות פקיסטן ובטיחות יכולות הגרעין שלה, הן מפני תרחיש של שימוש בלתי אחראי בנשק גרעיני והן מפני תרחיש ריאלי יותר של זליגה והפצה של יכולות למזרח התיכון, כך הדבר ישרת את האינטרס של מדינת ישראל.

לשאלת התקרבות מדינית בין פקיסטן לבין ישראל, אין תנאים מתאימים לכך כעת. יש להיזהר מצעדים בכיוון שעלולים לסכן את שיתוף הפעולה ההדוק בין ישראל להודו.